

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Кострубіцька Марина Володимирівна, ст. гр. ЗВ-34

Науковий керівник: голова комісії

«Землевпорядкування та картографії»,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Шевченко Олександр Іванович

Коледжу інформаційних технологій та землевпорядкування,

Національного авіаційного університету

Земля завжди займала і займає одне з головних місць при розрахунках національного багатства держави. Світовий земельний фонд становить 13400 млн га. Експлуатація людиною ґрунтів розпочалася ще у період неоліту майже 12 тис. років тому, коли з'явилося мотичне рільництво.

Природні ресурси є саме тою складовою частиною продуктивних сил, на яку спрямована праця людини. Вигідність чи не вигідність використання природних ресурсів визначають за критеріями господарської віддачі цих ресурсів при порівнянні затрат на їх освоєння і переробку. Ці затрати залежать від виду ресурсу, його місця перебування і корисного вмісту. Вони не постійні, можуть зростати чи знижуватись залежно від об'єктивних економічних обставин.[1]

Земельні ресурси — сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису, що служить територіальною базою розміщення народногосподарських об'єктів, системи розселення населення, а також є основним засобом виробництва (насамперед сільського і лісового господарства). Всі землі України незалежно від їх цільового призначення, господарського використання і особливостей правового режиму відносяться до земельних ресурсів і складають єдиний земельний фонд держави.[2]

За земельною територією Україна є найбільшою країною Європи, а за якісним складом ґрунтів та біопродуктивністю угідь — однією з найбагатших держав світу. Земельний фонд України становить 60354,8 тис. га. Наші землі є

одними з найкращих у Європі. Господарська освоєність території становить 92%, при цьому сільськогосподарське освоєння земель перевищує 70 % і є одним з найвищих у світі. Україна має значні резерви чорноземів, вони становлять основу рільництва.[3]

Якщо громада хоче розвиватися, залучати інвестиції, створювати робочі місця і якісні умови для своїх людей, управляти соціальними об'єктами і територіями, то вона потребує управління земельними ресурсами. Це – необхідна умова для розвитку громади. Про це в інтерв'ю ІА «Українські новини» заявив Віце-прем'єр-міністр – Міністр регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України Геннадій Зубко, – повідомляє Служба Віце-прем'єр-міністра України.

«Земля – один із основних інструментів залучення інвестицій, наповнення бюджетів і планування розвитку. Законопроект №7118, на якому ми наполягаємо, – це документ, який визначає передачу ОТГ управління земельними ресурсами. Головне, аби у громади була можливість розуміти, хто є її власниками, чи він платить податки, як обробляє, чи оформив оренду паю. Коли земля передається повністю в управління громади, є розуміння, яким чином управляти тим податком і збільшити надходження до місцевої громади», – зазначив Геннадій Зубко. [4]

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Впродовж тисячоліть людство веде вперту боротьбу за розширення земель, придатних для проживання та сільськогосподарського використання.[3]

Усі землі України потребують дбайливого використання і охорони. Особливо це стосується ґрунтів – одного з найважливіших природних ресурсів держави, національного багатства українського народу. Більш як 65% ґрунтового покриття України припадає на чорноземи. Непродумане господарське використання ґрунтів призвело до негативних наслідків. Як уже було сказано, загальний рівень господарського освоєння території України дуже високий: співвідношення площ орних земель і площі всіх

сілськогосподарських угідь є найбільшим у світі – 80%. Це свідчить про надмірне навантаження на ґрунт. Як наслідок на 33,6% загальної площі сілськогосподарських угідь спостерігається водна ерозія, 51,7% – схильні до видування, 30,8% – є кислими, 5,2% – заболоченими, 5,7% – перезволоженими, 5,6 – солонцюватими, 4,6% – засоленими. Площа земель, що щорічно порушується, становить близько 200 тис. гектарів. Через незначну площу пасовищ ґрунтовий покрив не стійкий до впливу несприятливих природних процесів, сілськогосподарського використання і потребує охорони.

Більш як за сто років (з 1882 до 1992) орний шар ґрунту втратив близько 25% гумусу. Природний темп відновлення родючого шару ґрунту – 1 сантиметр за 100 років. З 1 га ґрунтового покриву щорічно виносилося до 300 кг поживних речовин. Цю втрату не врівноважують сучасні агрохімічні заходи. [5]

Для ефективного вирішення проблеми забруднення ґрунтів насамперед необхідно мати об'єктивні дані про їх якісний стан. Для цього держава здійснює моніторинг ґрунтів шляхом проведення агрохімічної паспортизації земель сілськогосподарського призначення (сілськогосподарських угідь), під час якої фіксується більш як двадцять показників якості ґрунтів. І вже є результати. Наприклад, майже на 80 тис. га земель сілськогосподарського призначення Черкащини проведена агрохімічна паспортизація. Ці заходи проводять в рамках програми з охорони та підвищення родючості ґрунтів сілгоспземель, – повідомляє прес-служба Черкаської облдержадміністрації.

Програма передбачає підвищення рівня та раціонального застосування органічних, мінеральних та бактеріальних добрив, проведення хімічної меліорації та здійснення державного контролю за відтворенням та охороною родючості ґрунтів на підставі даних агрохімічної паспортизації земель сілськогосподарського призначення.

Згідно з результатами таких досліджень, упродовж останніх двох десятиріч років спостерігається зниження родючості ґрунтів. Передовсім це стосується зменшення вмісту гумусу – інтегрального показника родючості. За вказаний

період його втрачено від 0,4 до 0,8 тонни з гектара, що в масштабах держави прирівнюється до збитків у розмірі 453,4 мільярда гривень. [6]

Основні причини зниження агрономічних властивостей ґрунту - це, насамперед, багаторазовий обробіток його різними знаряддями за допомогою потужних і важких колісних тракторів і комбайнів; водна та вітрова ерозії (цей процес різко зростає внаслідок низької культури землеробства, застарілих методів обробітку ґрунту тощо); споживацьке ставлення до землі, намагання якнайбільше від неї взяти і якнайменше їй повернути, що призводить до виснаження гумусу; перехід на індустріальні та інтенсивні технології, тобто застосування високих доз мінеральних добрив і хімічних засобів захисту рослин, яке супроводжується забрудненням ґрунту баластними речовинами (хлоридами, сульфатами), накопиченням отрутохімікатів у ґрунтах і підґрунтових водах. Аналіз оперативної та статистичної звітності показує, що більшість землекористувачів не проводить жодних заходів, спрямованих на збереження ґрунтів та підвищення їхньої родючості.[6]

Отже, катастрофічний стан наших земель вимагає невідкладних науково-обґрунтованих заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів та отримання екологічно чистих продуктів харчування.

Щоб виправити цю ситуацію, потрібно розробити й реалізувати цілу низку заходів. Вчені пропонують застосувати правильне формування культурного агроландшафту. У кожній екосистемі має бути своє, науково обґрунтоване співвідношення між полем, лісом, луками, болотами, водоймами. Це дасть найвищий господарський ефект і збереже довкілля.

Не менш важливим заходом для збереження ґрунту є організація і дотримання польових, кормових та інших сівозмін, а також перехід на прогресивні форми обробітку землі, ефективні та легкі машини й механізми, скорочення повторного обробітку ґрунту, перехід на безплужний обробіток. Впровадження поряд з ультрахімізованим методом господарювання органічного (біологічного) землеробства без застосування отрутохімікатів і неякісних мінеральних добрив.[7]

Серед заходів, спрямованих на виправлення існуючого стану, моніторинг родючості ґрунтів є основоположним. Україні треба орієнтуватися на розвинені країни, де моніторинг став ознакою їхньої цивілізованості, на країни, що не декларативно, а реально піклуються про комфортні умови для життя свого населення. Адже збереження родючості ґрунтів – неодмінна умова ефективного АПК і поступового формування сталого розвитку держави.[8]

Стан земельних ресурсів України не є стабільним через посилення процесів водної та вітрової ерозії, збільшення антропогенного навантаження на земельні ресурси і як наслідок нераціональне ведення господарства. Але є і хороші новини, земельна реформа починає набирати обертів, а нам залишається лише сподіватись, що вона зможе перетворити фактично бездієвий механізм у потужний інструмент контролю як за станом використання земель, так і станом довкілля в цілому. Отримана у процесі реалізації моніторингу інформація зможе стати основою як для кардинального збільшення ефективності контролю у сфері природокористування, так і дозволить вітчизняним дослідникам розробляти та впроваджувати новітні технології аналізу геопросторових даних та моделювання змін у довкіллі.

Список використаної літератури:

1. Вацеба В. Я. . Основи екології та економіка природокористування: Конспект лекцій / В. Я. Вацеба. – Чернівці: ЧНУ, 2001. – С. 36.
2. Мартин А.Г. Природно-сільськогосподарське районування України: монографія / Мартин А.Г., Осипчук С.О., Чумаченко О.М. – К. : ЦП "Компринт". – С. 328
3. Дорогунцов С. І. Екологія / С. І. Дорогунцов, К. Ф. Коценко, М. А. Хвесик. – Київ:КНЕУ, 2005. – С. 371
4. Земля – один із потужних інструментів розвитку громади, - Геннадій Зубко [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/zemlya-odin-iz-potuzhnih-instrumentiv-rozvitku-gromadi-gennadij-zubko>.
5. Масляк П. О. Географія України / П. О. Масляк, П. Г. Шищенко. – Київ, 2000. – С. 432
6. Яцук І. Ґрунти потребують захисту [Електронний ресурс] / І. Яцук, В. Панасенко. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iogu.gov.ua/publikaciji/statti/grunty-potrebuyut-zahystu/>.

7. М'якишев І. Проблеми українського ґрунтознавства. - Чернівці, 2001. – С. 165
8. Булигін С. Зберегти родючість ґрунтів [Електронний ресурс] / Сергій Булигін. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://a7d.com.ua/photos/fields/6101-zberegiti-rodyuchst-runtv.html>.
6. Масляк П.О., Шищенко П.Г. Географія України - Земельні ресурси України. Рациональне використання земельних ресурсів
7. М'якишев І. Проблеми українського ґрунтознавства. - Чернівці, 2001.
8. Журнал Верховної ради України «Віче» №15